այդ յօդուածի մէջ սխալմամբ տպված էր «նախընթաց դարում», իսկ պէտք է լինէր «նախընթաց տարում»։

—

Ս. Էջմիածնի Սինօդը հրատարակել է «Кавказъ» և «Մեղու Հայաստանի» լրագիրներում մի պաշտօնական հերքում վեհափառ Կաթողիկոսի հիւանդութեան մասին։ Այդ հերքման լուրը հրատարակելով ռուս «Кавказскій Курьеръ» լրագիրը աւելացնում է թէ շատ ուրախ է որ վեհափառը առողջ է, բայց զարմանում է Կաթողիկոսի առողջական դրութեան վրա հակասական լուրերի մասին։ Մի կողմից պաշտօնական տեղեկութիւն է հրատարակում Սինօդը որ վեհափառը առողջ է, իսկ միւս կողմից այն ամեն անձինքներից, որոնք վերջին ժամանակներ գնում են Էջմիածին, ոչ ոքին չեն թոյլ տալիս ներկայանալ Կաթողիկոսին, պատճառ բերելով թէ նա տկար է։

—

Երեւանի «Պսակ» լրագիրը հաղորդում է որ Լուսաւորչի տօնի օրը եկեղեցական հանդիսի ժամանակ վեհափառ Կաթողիկոսը հազիւ կարող էր կանգնել և ոտները չարժել, նրան պահում էին երկու կողմից եպիսկոպոսներ։ Վեհափառը «Պսակի» խօսքին նայելով, ամբողջ ժամանակ ինքն իր հետ էր խօսում կամ իր շրջապատողներին էր դիմում ասելով որ իրաւունք ունի սպիտակ վեղար կրելու և հրապարակապէս աշխատում էր իր ուսերի վրայից դէն գցել իր փիլոնը։

—

Բժիշկ Յովհաննիսեան գրում է «Մեղու Հայաստանի» լրագրին Ալէքսանդրապօլից որ «Մշակի» հաղորդած լուրը, իբր թէ վեհափառ Կաթողիկոսը Ալէքսանդրապօլի պատգամաւորութենից միայն իրան է ընդունել,—սուտ է։ Վեհափառը, ինչպէս վկայում է բժիշկը, պատգամաւորներից ոչ մինին չընդունեց իր տկարութեան պատճառով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ

Լրագիրները զանազան դատողութիւններ են անում Միացեալ Նահանգների վիրաւորված Նախագահի վախճանի առիթով։ Նախագահի մեռնելը շատ հաւանական է և դեռ ևս անկարելի է սպասել, որ նա կառողջանայ։

Միացեալ Նահանգների օրէնքների համեմատ հանրապետութեան Նախագահի մեռնելուց յետոյ նրա տեղ մէկ ուրիշ չեն ընտրում։ Իւրաքանչիւր չորս տարին մի անգամ Միացեալ Նահանգների մէջ հանրապետութեան Նախագահի հետ միասին ընտրվում է և փոխ-նախագահը, որ սովորական ժամանակներում ոչինչ պաշտօնական պարապմունքներ և գործեր չունի։ Նա մի և նոյն դեր է խաղում հանրապետութեան մէջ, ինչ որ Թագաժառանգը միապետական երկիրների մէջ։ Փոխ-նախագահը իշխանութիւն է ստանում միայն այն ժամանակ, երբ վախճանվում է նախագահը և պահում է այդ իշխանութիւնը այնքան ժամանակ, որքան վախճանվածին մնում էր մինչև նախագահական ժամանակամիջոցի լրանալը։ Երբ Լինկօլն մարդասպանի զոհ դարձաւ, ամերիկացիները անորոշ համբերում էին փոխ-նախագահ Անդրիւ Ջօնսօնի անընդունակ և մի և նոյն ժամանակ շահասէր կառավարութիւնը։

Երբ Անդրիւ Ջօնսօնի և նրա վարչութեան գեղծումները շատ բացարձակ և խայտառակ ուղղութիւն ստացան, ամբողջ երկիրը միաձայն պահանջեց, որ հանրապետութեան նախագահը դատաստանի ենթարկվի։ Ժողովրդական ներկայացուցիչները ուշադրութիւն դարձրին հասարակութեան այդ պահանջի վրա և իրանք քննութեան ենթարկեցին Ջօնսօնին։ Կօնգրեսը քննութիւն կատարելուց յետոյ յայտնեց, որ թէ և Ջօնսօնի գեղծումները ակներև են, բայց նրանք դեռ առիթ չեն տալիս նախագահին դատաստանի ենթարկելու համար։ Այդպիսի ինքնուրոյն և օտարօտի ձևով արդարացած Լինկօլնի յաջորդը յաւիտեան հեռացաւ քաղաքական ասպարիզից, երբ լրացաւ նախագահական ժամանակամիջոցը։

Այդ դէպքը առիթ տուեց ամերիկացիներին հարց բարձրացնել, թէ արդեօք հարկաւոր չէ փոխ-նախագահի ընտրութեան վրա նոյնպիսի ուշադրութիւն դարձնել, ինչոր նախագահի ընտրութեան վրա է դարձնվում և աշխատել, որ անձնական և քաղաքական կասկածաւոր բարոյականութեան տէր մարդիկ չընտրվեն հանրապետութեան փոխ-նախագահ։ Բայց շուտով մոռացվեցաւ պատահածը և փոխ-նախագահի ընտրութեան վրա դարձեալ ոչոք ուշադրութիւն չէր դարձնում։

Միացեալ Նահանգների այժմեան փոխ-նախագահ Արչէրի անձնականութեան մասին գրեթէ ոչինչ յայտնի չէ։ Նա կարող է ընդունակ և գործունեայ մարդ լինել, բայց այդ յատկութիւնները նա դեռ պէտք է ցոյց տայ, եթէ Հարֆիլդի մահուան շնորհիւ նա անցնի կառավարութեան գլուխը։ Այդ գործը խիկապէս չէ շփոթեցնում ամերիկացիներին, որովհետև նրանք մինչ այն աստիճան հաւատում են իրանց պետական մեքենայի լաւ յատկութիւններին, որ նախագահի փոփոխութիւնը երկրին ոչինչ վնաս չէ կարող հասցնել։

Անհանգիստ կարող է լինել միայն ինքը Արչէր, որովհետև Հարֆիլդի ժառանգ լինելը շատ հեշտ չէ։ Այժմեան վիրաւորված Նախագահը չափազանց գործունեայ մարդ էր։ Նա սկսեց մաքրել վարչութիւնը, արտաքսելով ծառայութենից կաշառակեր անձանց, որոնք նրա նախորդների ժամանակ պաշտօններ էին ստացել։ Նրա ժողովրդականութիւնը և նրա հակառակորդների զայրոյթը հաւասարապէս մեծանում էին։ Շատ կարելի է, որ նրա ստացած վէրքն էլ նրա հակառակորդների գործն է։ Արչէր ստիպված կը լինի շարունակել Հարֆիլդի սկսած գործը, որովհետև հակառակ դէպքում նա հակակրելի կը դառնայ և կենթարկվի հասարակական կարծիքի անբաւականութեանը։ Իսկ շարունակելով Հարֆիլդի քաղաքականութիւն, նա կը թշնամացնէ իրան Հարֆիլդի կաշառակեր հակառակորդներին և թշնամիներին։ Այդ դրութեան մէջ մարդ պէտք է չափազանց եռանդոտ լինի և երկաթէ բնաւորութիւն ունենայ։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 25 յունիսի

Այսօր Ներսէս պատրիարքը տուաւ ազգային ժողովին իր վերջին և անողոք հրաժարականը. ինչ հանելուկ է այս հայրենասէր մարդու արածը այսպիսի մի ժամանակ, երբ հայոց հարցն է դեսպանների սեղանի վրա, երբ ազգի սէրը նորա հետ է և յոյսը նորա տաղանդի վրա, երբ ամբողջ Եւրօպան ճանաչում է Ներսէսին, ինչպէս արժանաւոր գլուխ մի ազգի, որին կարելի է յառաջադիմական համարել, հետևաբար և արժանի մարդավայել վիճակի և ապագայ [illegible] դրութեան, ինչպէս այդ վկայեց հանդիսաւոր կերպով լօրդ Դիւֆերին իր տեսակցութեան ժամանակ Ներսէսի հետ, որ տևեց ամբողջ ժամ։ Ի՞նչ է պատճառը պատրիարքի այս տարօրինակ, բայց անդրդուելի որոշման. նորա հիւանդոտ դրութիւնը, նորա չքաւոր վիճակը, նորա անխոնջ աշխատութիւնները, նորա որ և իցէ երկիւղը—ոչ մինը այս պատճառներից. Ներսէսը մարդ է, նորա համբերութեան և զգուանքի սահմանն է անցել է, նա չէ կարող տանել ազգային ժողովի անվերջ և անսպառելի մանր, սուտ, կուսակցական խնդիրները. եսամոլ, կեղտոտ ու դաւաճանական արարքները. կեղծ, լիրբ և խաբեբայ վարմունքը. անվերջ և անուանարկ պոռոտախօսութիւնները. բիրտ, անսիրտ և հակաազգային ուղղութիւնը—այս ամենը խեղճ մարդու հոգին կոկորդը հասցրեց. էլ նա որոշեց չքաւորութեան և անյայտութեան մէջ մեռնել, քան թէ գործ ունենալ և ամեն օր տեսնել այսպիսի ապերախտ, ապականված անհատների հետ։

Դժուար կարող էք հասկանալ այսպիսի մի վիճակ, այսպիսի մի բարոյական դրութիւն մինչև որ ձեր աչքով չը տեսնէք թէ ինչ անել է Կ. Պօլսի հայոց ազգային ժողով և ինչպէս մարդիկ են նստած այս ժողովի մէջ. մի կողմից պրուշական էֆէնդիներ և կաթօլիկութիւնից նոր դարձած կեղծ, խաբեբայ, մանրիչ արարածներ, որոնք իրանց այլապէս չեն ծանօթացնում ձեզ, եթէ ոչ «ազգասէր» Ա.. «ազգասէր» Բ. անուններով. միւս կողմից սարկահագի, երկդիմի, խարդախ և վերջին աստիճան չահամոլ տիրացուներ դէհ, համեցէք մի կողմից դիմանալ առաջիններին անդադար յարձակմանց, որոնք պախարակում են Ներսէսին նորա բռնած կարծիքի ընթացքի մասին Թիւրքիայի տէրութեան դէմ, համարելով այդպիսի ընթացքը «ազգավնաս», որովհետև Թիւրքիան էլ պարգևներ չէ տալիս իրանց. միւս կողմից բաւարարութիւն տուէք եթէ կարող էք տիրացու երեսփոխանների անկուշտ, ագահ, լիրբ և սուտ պահանջներին։ Մէկը ռոցանից տեղ է պահանջում իր այս ինչ ազգականի համար, բռնանալով անյաջողութեան դէպքում, ամենատեսակ դաւադրութիւն և խռչնդոտներ յարուցանել ժողովի ընթացիկ գործերի մէջ. միւսը ուզում է լինել անդամ, նախագահ, ատենապետ և ատենադպիր այս ինչ «խորհրդի», «դիւանի», «ժողովի», «մասնաժողովի», «յանձնաժողովի» և այլն և այլն։

Ի՞նչ անէ այս պարագաներում Ներսէսը, մինչև էֆէնդիներին և կարէ բոլոր յարաբերութիւնները. այն ժամանակ ինչպէս տնօրինէ զանազան պէտքեր, մանաւանդ դրամական, որ չորս կողմից պահանջ են յայտնում պատրիարքին, մինչդեռ պատրիարքը այնչափ ձեռնունայն է, որ ոչ միայն մի աւելորդ կոպէկ չունէ ուրիշներին օգնելու համար, այլ հազիւ կարողանում է իր ամենակա[…]

Դրանք մի խառնուրդ են թիւրքական մադրասայի և եւրօպական ուսումնարանի։ Միացեալ ընկերութեան ուսումնարանները դրանցից անհամեմատ բարձր են, բայց Ռուսաստանի հայոց ուսումնարանի դէմ ստոր են։ Դա պարզ է, որ և ունները իրանց ուսումնարանները օրինակել են Գերմանիայից և Ռուսաստանի հայերը՝ ռուսներից. Տաճկաստանի հայերը ումնից պիտի օրինակէին։

Կան մի տեսակ մարդիկներ, որոնք մինչև պակասութիւններ աշխատում են ծածկել և գործերի մակերևոյթը անբիծ և պայծառ ցոյց տալ։ Նրանք կարծում են, որ ընդհանուր գործերին վերաբերեալ պակասութիւններ յայտնելը, կարող է ժողովրդին լքում պատճառել և վնասներ յառաջ բերել։ Այսպիսով պակասութիւնները մինչև կը մնան անուղղապակասութիւններ և տևելով օգտի փոխարէն, վնասներ կարտադրեն։

Յայտնի է, որ ամեն մի գործի սկզբնաւորութիւնը, բնականաբար, ամենակատարեալ և անսխալական չէ կարող լինել։ Սկզբնաւորութիւնները գործնական փորձերին ենթարկվելով, ցոյց են տալիս իրանց անկատար կողմերը։ Այդ կողմերը յայտնել ոչ թէ վնասակար, այլ երաշխաւորող են գործի կատարելութեան հասնելուն, և փոխանակ ժողովրդի մէջ լքում պատճառելու, նրա համարումն են գրաւում։

Միացեալ ընկերութեան թերութիւնների վրա խօսելը չէ նշանակում յորդորել ժողովրդին, որ նա յետ կանգնի իր նուիրատուութենից։ Ցարդ ժողովուրդը իր նուէրները թերահաւատութեամբ է անում, տեղեկութիւններ չունենալով թէ իր ցանկութիւնները ինչ եղանակաւ են գործադրվում։ *) Բայց երբ կը յայտնվի թէ խնդիրը մի քանի թեթև պակասութիւնների վրա է, որոնք անդարմանելի չեն և շատ հեշտութեամբ կուղղվեն, այն ժամանակ ժողովուրդը վստահութեամբ, գիտակցաբար կը նուիրէ և կարող է բոլորովին ապահովացնել ընկերութեան գոյութիւնը։

Ազգային լրագիրները Միացեալ ընկերութեան հետ խիստ քնքշութեամբ են վարվել. «Մշակը» միայն էր, որ նրանց միացրեց և պ. Հ. Առաքելեանի յօդուածով ուսումնական ծրագրի թերութիւնները շօշափեց։ Յիշեալ նշանաւոր միութիւնից զկնի խիստ կարևոր է և մի բարոյական երկրորդ միութիւն Ռուսաստանի հայ գիտնական դասակարգի հետ. առանց այդ համերաշխ գործունէութեան Միացեալ ընկերութեան համար շատ դժուար կը լինի դպրոցները ուսումնապէս կառավարելը։ Միացեալ ընկերութեանը պակասում են վարժապետներ բոլորանկատ նշանակութեամբ և արդարև Վանայ վարժապետանոցի տեսուչը, ուսուցիչները չեն համաձայնում վարժապետանոցի անուանը։ Հայաստան, այդ անմշակ աշխարհը, մանրագէտ, գործունեայ անձինքների պէտք ունի, բայց եթէ Կ. Պօլսում այդպիսի մարդիկ չը կան, մինչ ուրիշ տեղ չէ կարելի պտռել։ *)

Վանայ բոլոր ուսումնարանների մէջ լաւ ապագայ խոստանողը Վարագայ վանքի նորաբաց երկրագործական ուսումնարանն է, որը երեք գերմանական ուղղութեամբ զարգացած ուսուցիչներ ունի։ Պ. Նշան Մատաթեան աշխատասէր երիտասարդը, որ գործնական երկրագործութիւնը աւարտել է Գերմանիայում, յոյս է տալիս մեծ արդիւնքների։ Վարագայ վանքին արած վերջին այցելութեանս ժամանակ, ես տեսայ պ. Մատաթեանին, որ իր աշակերտների հետ սայլի ճանապարհ էր շինում և արուեստական անտառ գցելու պատրաստութիւններ էր տեսնում։ Այդ ուսումնարանի ամենագովելի կողմն այն է, որ նա բաց է բոլոր դաւանութեանց և կրօնների համար. իր կանոնադրութեամբ նա պարտաւորված է չորս այլադաւան աշակերտներ ձրիապէս ընդունել, որոց թւում մի քուրդ պատանի արդէն ընդունված էր։ Այդ միակ միջոցն է վայրենի ցեղերը քաղաքակրթելու և ինչու Միացեալ ընկերութեան ուսումնարանների դռները միայն հայերի համար են բաց։

Վարագայ երկրագործական ուսումնարանը Խրիմեան հայրիկի վերջին ձեռնարկութիւնն է։ Պէտք է նկատել, որ այդ նշանաւոր հայրենասիրի ամենաթանկագին օրերը դէպի ծերութիւնն է խոնարհում, և շատ երկար ժամանակ բազդ չենք ունենայ նրա կենդանութիւնը վայելելու. հարկաւոր է օգուտ քաղել, քանի որ ժամանակը մեր ձեռքն է, օգնել նրա գիւղատնտեսական հիմնարկութեանը։ Կ. Պօլսի սովելոց կեդրոնական յանձնաժողովը, արդէն Խրիմեան հայրիկին օժանդակութեան ձեռք տուեց, ապահովելով երկրագործական ուսուցչի տարեկան ռոճիկը։

Սովելոց մասնաժողովին վերաբերեալ […] շատ գովեստից արժանի և մխիթարական լուրեր ունիմ։ Այդ փչատակաց արժանի յանձնախումբը ազգից իրան յանձնած պաշտօնը խղճմտանքով կատարեց. պահապան հրեշտակի պէս, նա պաշտպանեց ռոհը պատուհասի դէմ և համազգային գթութեան շնորհը նա անխտիր բաժանեց բոլոր թշուառներին։ Այդ մարդասիրութեան արդիւնքն է, որ Վանայ մասնաժողովի նախագահը, Խրիմեան հայրիկ, ոչ միայն հայերի, այլ բոլոր քիւրդերի, ասօրիների, եզդիների և տաճիկների հայրիկն է միաձայնութեամբ, որի մեծ անունը վայրենի ցեղերի մէջ պատկառանք և համակրութիւն է ազդում և հայ ազգը նրանից աչքում ահագին հեղինակութիւն է ստացել։

Սովելոց յանձնաժողովը չը բաւականացաւ միայն սովածները կերակրելով. նա ձեռնարկեց աւելի վնասված գաւառների գիւղատնտեսութիւնը բարուքել և արդէն այս տարի գարնան ուղարկվել էին Վան խաչխած (օգլիմ) և բաժ բակ ցանող վարպետներ։ Մեծ պ. Կամսարականի առաջարկութեամբ ռուսներից թարգմանվեց փոխատու ընկերութեան կանոններ (ссудныя товарищества)։ Այդ ընկերութեան միջոցով կարելի է գիւղացուն ազատել վաշխառուների անխիղճ տոկոսից, միջոց տալ նրան պարտքերից ազատվելու և դրամագլխի տէր դառնալու։

Կ. Պօլսոյ սովելոց կեդրոնական յանձնաժողովը ազգի իրան տուած միջոցներով յաղթեց սովին. ազգը նրան պարտական է երախտապարտ շնորհակալութիւն այդ մեծ յաղթութեան համար։

Կ. Պօլսոյ կեդրոնական յանձնաժողովը պիտի շարունակէ իր գոյութիւնը ոչ ինչպէս սովելոց յանձնաժողով, այլ իբրև գիւղատնտեսական ընկերութիւն, որ մինչ պիտի հոգ տանի գիւղացու ապահովութեան համար աւելի արդի[…]

*) Ցաւալին այն է, որ ընկերութեան ընդհանուր գործունէութեան վրա ոչ ոք ստոյգ տեղեկութիւններ չունէր, նոյն իսկ գործադիր յանձնաժողովը, որ Կ. Պօլսից է կառավարում ուսումնարանները։ Մի մարդ որ կարող էր լիակատար ծանօթութիւն տալ, և իբրև մանկավարժ, նրա նկատողութիւնները կշիռ կունենար, բայց այդ մարդը. պ. Ս. Մանդինեանը, ճանապարհորդեց, տեսաւ և լռեց ինչպէս մի մարդ, որ ոչինչ չէր տեսել։

*) Անցեալ աշնան ինքն ըստ ինքեան մի համեմատութիւն կատարվեց կանոնաւոր ուսում ըստացող մի երիտասարդի և վարժապետանոցի ուսուցիչների մէջ։ Գեաւառցի պ. Կարապետ Փիլիպպոսեան, բէյրութական գեմնազիստը, առանց ոչ ոքից հրաւիրվելու, Վանայ վարժապետանոցին իր ծառայութիւնը առաջարկեց. չը նայելով որ նրան վարձատրեցին ոսկի ու կէս ամսականով, բայց պ. Փիլիպպոսեանը մի պատկառելի ժողովրդականութիւն ստացաւ. պէտք է խոստովանել, որ նա դեռ ոչ մի ճառ չէ խօսել...... Այդ համեմատութիւնից այն զանազանութիւնը դուրս եկաւ, որ պ. Փիլիպպոսեանը գիտէ և գործում է։

բեռը կենսական պիտոյքները լցուցանել։ Ի՞նչ անէ նա տիրացու երեսփոխանների հետ, չը ճանաչէ նոցա. այն ժամանակ ո՞վ դիմանայ և ինչպէս ամենածայրայեղ յարձակմունքներին, վիրաւորանքներին և հայհոյանքին պատրիարքի պատւի դէմ այդ խայտառակ ազգային սահմանադրական ժողովի մէջ. ինչպէս երկու տարի է արդէն այդ անում է բոլոր տիրացու երեսփոխանների պարագլուխ—ընդդիմադիր մի անամօթ անձ Փափազեան կոչվող։ Այս անիրաւը, բոլոր ամօթը ու խիղճը մոռացած օր չի լինի, որ չը թափէ պատրիարքի գլխին ազգային ժողովի մէջ թէ ուրիշ տեղ, ամեն տեսակ հրապարակական ցեխ և լուտանք. Դեռ Բերլինի վեհաժողովի ժամանակ, ցանկանալով ազատվել նորանից գոնէ մի ամիս ժամանակով, Ներսէս պատրիարքը միջոց տուաւ այդ աներես և լիրբ անձին գնալ Բերլին, ինչպէս պատգամաւորութեան երկրորդ քարտուղար. եկաւ այնտեղից և սկսեց կրկին շարունակել իր կործանիչ գործը ազգային ժողովի մէջ, լինելով կաշառված և վատ գործիք պատրիարքութեան վրա աչք տնկող ղանազան վեղարաւոր բախտախնդիրների։

«Մշակը» այսչափ տարի խօսում էր Կ. Պօլսի հայոց ազգային ժողովի դէմ. Թիֆլիսցիները գործին անտեղեակ և անփորձ էին անուանում նորան. ո՞վ է այժմ գործին անտեղեակը երևում... Այո, Կ. Պօլսի հայոց սահմանադրութիւնը և ազգային ժողովը մի անօրբելի նախատինք է, մի սոսկալի վկայութիւն հայերի քաղաքական և հասարակային տհասութեան, վասնորոյ նա միշտ միայն աւելի է կաշկանդել ազգի յառաջադիմութեան գործը, քան թէ նորան նպաստել։ Սոքա ասում են երբեմն չիմացողներին թէ 61-երորդ յօդուածով հայոց ազգը Կ. Պօլսի հայոց ազգային ժողովին է պատկան, մինչդեռ յայտնի է ամենքին, որ երբ Ներսէսը ներկայացրեց այդ հարցը ազգային ժողովին, ժողովը զայրոյթով մերժեց այդ խնդիրը, ազգավնաս և դաւաճանական համարելով նորան Թիւրքիայ դէմ։ Ուրեմն էլ ի՞նչ արեց մինչև հիմայ, քսան տարի Կ. Պօլսի հայոց ազգային ժողովը, որը Հայաստանի մէջ մի իրական բան կատարելու վերաբերմամբ այնչափ անտարբեր է գտնվել, որ մինչև հիմայ դեռ չունէ ոչ մի արմտեսական և վիճակագրական կատարեալ տեղեկագիր Հայաստանի բերքերին, տուրքերին, պահանջներին և ազգագրութեան։ Ամենքն էլ գանգատվում են թիւրքիայի գեղծումների դէմ, բայց իրանք ոչինչ չեն ուզում անել, ոչ մի կոպէկ փող մախել, ոչ մի իրական միջոցի ձեռնարկել. Հայաստանից հազարաւոր այստեղ թափված բնականկիրները բոլորն էլ միաբերան ասում են որ չը գիտեն ոչ օրէնք իրանց իրաւունքները հայ վաչխառուի և Թիւրք բէյերի դէմ պաշտպանելու համար և ոչ ունեն օրէնսգէտ պաշտպաններ. Ի՞նչ կը լինէր եթէ ազգային ժողովը տնօրինէր ուղարկելու երկու—երեք յայտնի փաստաբաններ, որոնք կիսով չափ կարող էին հեշտացնել հասարակ և անպաշտպան ժողովրդի դրութիւնը, որ հարստահարութիւնը գրեթէ աւելի անխիղճ հայ վաչխառուներից է, քան թէ ուրիշներից։ Յայտնի է, որ Գիւրին, Կեսարիայ և ուրիշ տեղեր, ուր հայ ազգաբնակութիւնը բաւական գիտէ թիւրքերէն և թիւրքաց օրէնքները, այդ տեղերից գրեթէ երբէք մեծ մեծ գանգատներ չեն գալիս պատրիարքարան, մինչդեռ Վանի և Մուշի նահանգները մաշվում են հարստահարող աղաների և վաչխառուների ձեռքին. Ի՞նչ կը լինի, որ լաւ խեղճերի աղերսը Կ. Պօլսի ազգային ժողովը և առանց երկար ու բարակ պատառախօսելու ու քննարկելու վեր առնէ, ուղարկէ մի երկու լաւ վարձատրված մեծանուն փաստաբաններ, որոնք տեղից տեղ պտտելով, կարող էին մեծ բարիք անել խեղճ ժողովրդին։ Քանի մէկը կարելի է հաշուել այն բոլոր անելի և հեշտութեամբ գլուխ բերելի բաներից, որ կարող էին անել Կ. Պօլսի ճառախօս և մեծախօս անպիտան մարդիկ, բայց ոչինչ ոչ արած են և ոչ կանեն. ուրեմն իրաւացի չէ՞ր «Մշակը» պահանջելով, որ այստեղ Հայաստանի անունով գործողները վեր կենան կորչեն Հայաստան, եթէ իրօք ուզում են մի բան անել. մինչդեռ այսպիսի մրաքերի վրա սոքա ծիծաղով և արհամարհանքով են նայում։

Թէ որչափ խորթ է և հեռու սոցա համար Հայաստանի կենսական շահերը և ցաւը, օրինակ կը բերեմ ձեզ այն, որ Մուշի գաւառում գետնաշարժից կործած 260 տան համար մինչև հիմայ ո՛չ մի հրաւէր չեն կարդացել այս տեղի լրագիրները չը նայելով որ մասնաւոր նամակներով քանիցս ակամայից ստիպված եմ դիմել յիշեցնել սոցանից մի քանիսներին այս մասին։ Երեք օր առաջ, խորտակված թեղութ գիւղի մօտ 75 բնակիչներ, որոնք այստեղ համոլութիւն են անում, ամբողջ 24 օր այս ինչ, այն ինչ ազգային ժողովի գլխի, խորհրդարանի, վարչութեան մօտ դուռ գնալով գալով, եկան վերջապէս իմ բնակարանը միջնորդութիւն և օգնութիւն խնդրելով. ի՞նչ միջամտելու տեղիք և իրաւունք կարող է ունենալ մի օտար մարդ, բայց հրապարակապէս պիտի շնորհակալ լինել պատրիարքին, որի հետ բանակցելով կարելի եղաւ վերջապէս ուրախութեան արտասուքը աչքերին ճանապարհ դնել իրանց տեղը այդ խեղճերին։ Երբ որ իմ աչքիս առաջ են պատահում այսպիսի աններելի զանցառութիւններ, էլ ո՞վ կարող է յանդգնել պախարակել «Մ շ ա կ ի ն» թէ նա դուրս տեղն է յարձակվում սոցա վրա։ Սոքա ո՛չ միայն յարձակման են արժան, այլ փայտով ծեծելու.... Այս ամենից կարող էք գտնել թէ ի՞նչ պիտի լինեն տեղիս ընկերութիւնները. սոցանից ամեն մէկը միւսից վատ է իր պարտաւորութիւնների վերաբերմամբ, վասնորոյ եթէ մենք մեր կողմից իրօք ցանկանում ենք սոցա օգնել այն նպատակաւ, որ սոքա մի գործ կատարեն, հարկաւոր է, որ սոցա քշենք Հայաստան, ահա այս պիտի լինի այժմ մեր միակ դեվիզը։

Արապկերի Եգնիկ եպիսկոպոսը դատապարտվեց Թիւրքիայից երեք տարուայ շղթայակապ բանտարկութեան իբր ապստամբ, բայց որտեղ, ի՞նչ ապացոյցներով, հարցնող չը կայ և ո՞վ հարցնէ. վերոյիշեալ մարմինները (!!). մէն ու միոյնակ մնացած, ամենից յանդիմանվող Ներսէսը իր «հակաէբրաւնական» ընթացքի համար. այստեղ միայն կարելի է ակամայից ասել «ո՜ ժամանակ ո՜ բարք», աւելի մեծ վիշտով, քան թէ այդ ասեցին հնացած ազգեր, երբ մենք ցանկութիւն և յանդգնութիւն ունենք վերածնող ազգ համարել մեզ, ո՞րտեղից և ի՞նչ վերածնութիւն, երբ պատել է մեզ ստութիւն, կեղծաւորութիւն, չահասիրութիւն, անձնապաշտութիւն և ամեն տեսակ առելի մոլութիւններ, այն էլ հէնց նոցա մէջ, որոնք յաւակնութիւն ունեն Հայաստանի բաղդի տնօրէնողները լինելու—մայրաքաղաքների ինտելլիգենցիայի մէջ. երբ ձուկը գլխից հոտած է, էլ ի՞նչ կարող է լինել նորա դոյութիւնը...

Բայց ամեն չարեաց հետ, որչափ էլ նոքա մահաբեր լինեն, հարկաւոր է մինչև վերջի շունչը մաքառել, այնպէս էլ հարկաւոր է մաքառել Կ. Պօլսի ինտելլիգենցիայի հետ և այս մաքառման համար հարկաւոր է զօրեղ միջոցներ որոնել, որ հնարին լինի այս փտած և հոտած գլուխների վրա ազդել, վասնորոյ կամ ռուսահայ մամուլը պիտի համերաշխաբար բազմապատկէ իր ջանքերը սոցա հարուածելու վերաբերմամբ, կամ վերջապէս հարկաւոր է տալ Ներսէս պատրիարքին կաթուղիկոսական, սոցանից անկախ դիրք, որ նա սկսէ ազդել սոցա վրա, էլ կախեալ չը լինելով ոչ սոցա վիճաբանութիւններից և ոչ քուէարկութիւններից։

Հէնց այս բազէ լսեցի, որ անցեալ շաբաթ մի սոսկալի յարձակմունք են արել Ներսէս պատրիարքի վրա մի խումբ կոպիտ, դաւաճան, պատուավաճառ փաշաներ և բէյեր, որոնց վրա Թիւրքիան խէթ աչքով է նայում Ներսէս պատրիարքի «մեղքից». այդ խումբը հետևեալներից է բաղկացած՝ Աբրահամ փաշա, Սարգիս-բէյ Բալեան, Նուրեան, Մաքսուտ Սիմոն, Սարգիս Ազարեկեան, Սարգիս Համամճեան, Վահան էֆէնդի, Արթին Դադեան և այլն։ Ահա այս անխիղճ չահամոլները, որոնց «հայրենասիրութեան» համար այդչափ հանդիսաւոր կերպով վկայում էր պ. Սօսինը—ահա սոքա են ազգի և պատրիարքի գլխաւոր հոգեհանները։

Գրիգոր Նիկողոսեան

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԼՈՆԴՈՆ, 3 յուլիսի։ Համայնքների ժողովի նիստի ժամանակ երկար և տաք վիճաբանութիւններից յետոյ, Պառնելի կողմնակիցների սաստիկ ընդդիմադրութեան հակառակ 126 ձայների մեծամասնութեամբ 23 դէմ ընդունվեցաւ իրլանդական կալուածական օրինագծի 26-դ յօդուածը Փերմերներին տարագրելու մասին։

ՆՈՎԱՅԱ-ԼԱԴՈԳԱ, 3 յուլիսի։ Նովօյա-Լադօգա գաւառի մէջ Սիբիրի ախտը սկսել է վնասել մարդկերանց։ Ցարսկօսելսկի և Լադօժսկի գաւառների մէջ Սիբիրի ախտը սաստկանում է։ Անասունները հիւանդանում են արիւնի մէջ արտադրելով։ Անասնաբուժերի մեծ պակասութիւն է զգացվում։

ՍԻՍՏՕՎՕ, 2 յուլիսի։ Գեներալ Էրնրօտ ուղևորվեցաւ Ռուսաստան։ Քաղաքը մի խնջոյք տուեց ի պատիւ իշխանի, դիպլոմատների և բարձրաստիճան օֆիցերների։

ՐԱԳՈՒԶԱ, 3 յուլիսի։ Ջերնօգօրցիները պահանջում են Սիմօշի գիջումը։ Ալբանական լեռնաբնակ ցեղերը բողոքում են։

ՍԻՍՏՕՎՕ, 4 յուլիսի։ Պատգամաւորները իշխանին երկու հանրագիրներ ներկայացրին, որոնցից մէկով խնդրում են քննել Ցանկօվի, Կարավելօվի և Սլավեյկօվի գործողութիւնները, որոնք դաւաճանութիւն են համարվում, իսկ միւսով միջնորդել Ռուսաց Կայսեր առաջ, որ նա գեներալ Էրնրօտին թողնի Բօլգարիայի մէջ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 յուլիսի։ Պաշտօնապէս հաղորդում են. Թագաւոր Կայսրը շնորհեց Կրասնօկուտսկի տոտմանին Վլադիմիր շքանշանը առաջին կարգի։ Զինուորական ուսումնարանական հիմնարկութիւնների գլխաւոր կառավարիչ Իսակով իր խնդիրքի համեմատ հիւանդութեան պատճառով արձակված է ծառայութենից, նշանակվելով պետական խորհրդի անդամ։ Նրա տեղ նշանակված է գլխաւոր շտաբի կառավարչի օգնական Մախօտին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 յուլիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 50 կ., երկրորդ 94 ր. 25 կ., երրորդ 94 ր. 62½ կ., չորրորդ 94 ր. 50½ կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 212 ր. 55 կ., երկրորդ 205 ր. 5 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 50 կ., երկրորդ 92 ր. 12 կ., երրորդ 92 ր. 37 կ., ոսկի 7 ր. 83 կ.։ Ռուսաց մի րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 25,06 պէնս, Ամստերդամի վրա 126,50 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 214 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 264 Ֆրանկ 75 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

նաւոր միջոցների մէջ գնելու նրա երկրագործութեան եղանակը, խրախուսել արհեստաւորներին և միջոց տալ նրանց կատարելագործվելու և այլն։ Ցանկալի կը լինէր, որ այդ անտեսական ընկերութեանը ամեն հայերն էլ անդամ դառնային և տարեկան մի թեթև վճարք տային։

Ես ուրախութեամբ եմ տեսնում, որ դուք համակրութեամբ և հետաքրքրութեամբ էք գնում մեծ և փոքր Հայաստանի արուեստագործութեանց արդիւնքը, որ բաղդաւորութիւն ունեցայ ձեզ ներկայացնել։ Դուք հիանում էք, թէ ինչպէս մաքուր, նուրբ գործուածներ են. բայց աւելի զարմանալին այն է, թէ ինչպէս այդ բազմաչարչար գիւղացիք հայկական հին արուեստագործութեանց նշմարանքը պահպանել են մինչև այսօր։ Դրանց մէջ ամեն ստորճանի մարդոց համար պգեստեղէններ կան ընտիր, դիմացկուն և արժան։

Շատախու շալերը, որ դրված են այստեղ առաջին №-ում, գործվում են Փէյլիկ այծի մազից. դրանք այն արժանաւորութիւնն ունեն որ անթափանցելի են անձրևի դէմ։ Այդ շալերի թօփը, որից մի պալտօ և մի բաչլըղ է դուրս գալիս, արժէ 4—20 մէճիտեայ—6—30 ր.։ Այստեղ ձեզ ցոյց տուածները 6 րուբլիանոց տեսակից են. իսկ թանգագին տեսակները, որոնցից հարուստները և փաշաները կը հագնեն, ես հետս բերած չունեմ. դրանք պատրաստի չեն լինում, այլ պէտք է ապսպարել։ Վանայ հասարակ բուրթերից գործուածքների տեսակները, որ տեսնում էք առաջին №-ի երկրորդ բաժնում, նոյնպէս հագնելու արժանաւորութիւն ունեն և չափազանց դիմացկուն և արժան են, այնպէս որ մի համազգեստը արժենում է 6—7 ր. դրանք նըշանաւոր են նաև նորանով որ իրանց գոյների թարմութիւնը երբէք չեն կորցնում։ Մի պակասութիւն ունեն, որ Կիւրունի *) գործուածքների պէս փափուկ չեն, դա նրա համար է որ մանածը իրանցն է և փափուկ բուրթ ունեցող ոչխարի տեսակներ չունեն և փափկացնել չը գիտեն. Վանայ բուրդը աւելի յարմար է գորգերի համար։

Հայկական արուեստագործութեան ապացոյցը մինչև մեր դարը պահպանողներին պէտք էր, արդարև, արժանաւորապէս վարձատրել։ Ես չեմ խնդրում, որ դուք ողորմութիւն տալով նոցա ստացնէիք ձեր եղբարց արժանաւորութիւնը և բնաւորութիւնը. այդ մարդիկ արդէն դժնդակ կեանքի ծայրահեղութեան մէջն են գտնվում. բաւական է մի քայլ նրանց մի այլ ծայրայեղութեան, մուրացկանութեան մէջ գլորելու։ Ես խնդրում եմ որ դուք նրանց այս գործուածքները, որ ձեզանից այդքան հեռաւութիւն ստացան, գնել և գործածել բարեհաճէիք. դրանով դուք կը զօրացնէիք նրանց նիւթական անմխիթար կողմը և կը քաջալերէիք նրանց աշխատասիրութիւնը։

1879 թ. Գանձակու լեռները շրջելիս, ես ռուս դուխաբորների և հայ գիւղացիների մէջ մ ե ր ե ն ո ս ոչխարները պահելու սովորութիւնը տեսայ։ Այդ ոչխարների աղուէ ցեղը խիստ փափուկ բուրդ ունի։ Գանձակի գիւղացիքը բրթեղէնները գործել չիմանալով, բաւականանում են միայն անպատրաստը ծախել, որ 9—10 ր. արժողութիւն ունի տեղումը։ Ես կեանքումս առաջին անգամ էի տեսնում մերենոս ոչխարի տեսակը։ Իսկոյն ինձանում ցանկութիւն ծնվեց դրանց տեսակը Վասպուրական նահանգի մէջ մտցնելու. այդ մտօք ստորագրութիւն բաց արի։ 25 ոչխար Զարդախլուի հասարակութիւնը ստորագրվեց. 25 հատ ես Գետաբեկի պղնձահանքում պարապող մասնաւոր անձինք ստորագրեցին, որոնց թւում դուխաբորներ և յոյներ ևս կան։ Բայց մեր Գանձակի բարեսիրտ գիւղացիները ոչ միայն 50 հատ, այլ 100 և թերևս էլ աւելի կը նուիրէին, դժուարութիւնը փոխադրելու ծախսի համար է, որ այնքան մեծ չէ։ Մի փորձառու հովւի քանի տարվան վարձը, սահմանից անցկացնելու, պահապանների, արածելու, երկամսեայ ճանապարհի և այլն ծախսերը, ընդամենը 1000 ր. բաւական է այդպիսի գիւղատնտեսական, Վասպուրականի գիւղացոց վիճակը և արհեստները բարելաւացնող, գործը գլուխ բերելու համար։ Այդ չնչին գումարը ձեզանից մի մարդ կարող էր ընծայել, բայց ես դիմում եմ ընդհանրութեան։ Հասարակութեան նուիրված գործին օգնելը աւելի հասարակութեանն է վայելուչ։ Յոյս ունեմ, որ Ռուսաստանի հայ հասարակութիւնը չի մերժիլ իմ այս խնդիրը և ես մ ե ր ե ն ո ս ոչխարների ցեղը յառաջիկայ գարնան Վասպուրականի մէջ մտցնելու բաղդը կունենամ։

Մեծապատիւ ունկնդիրները նկատեցին, որ իմ հրապարակախօսութեանս առարկան հայրենիքն էր և նպատակը նրա արժանաւոր և յաւերժական որդին, հ ա յ գ ի ւ ղ ա ց ի ն։ Ես աշխատեցի ցոյց տալ փոքր ի շատէ նրա նահանգներից մէկի աշխարհագրական, հնագիտական և վիճակագրական տեղեկութիւնները։ Ես աշխատեցի ցոյց տալ այդ աշխարհի դատարկութիւնը և մնացած հայ բնակիչների նշանակութիւնը շրջակայ վայրենի ցեղերի մէջ, միանգամայն և նրանց անդամանդեայ ընդդիմադրութիւնը ամբողջ տաս տարբերում, թէ տարերքներից և թէ բարբարոս ազգերից պատճառած աննկարագրելի աղէտների և մշտնջենական տառապանքի դէմ։ Ներկայի համար ես ուզեցի յայտնել որ հունձերը առատ են և ժամանակը հասած է, բայց հնձվորներ չը կան։ Պէտք է որ ազգը ժիր հնձողներ հանէ և գինվի բարձր և վսեմ զոհաբերութիւններով։

Զոհաբերութիւնը մարդկային կեանքի անբաժանելի ընկերն է. առանց դրան չէ ապրել ոչ մի ազգ, ոչ մի ժողովուրդ։ Քրիստոնէական վարդապետութիւնն այդ հաստատութեան վրա է հիմնած։

Իմ ասած զոհը այն զոհը չէ, որ հնդիկները մարդերի, իսկ մենք ոչխարների վրա ենք կատարում։ Այդ իդէալական զոհերը այն բարձր սկզբանց վեր թափած փշրանքներն են միայն։ Իմ խօսքը այն զոհաբերութեանց համար է, որ անհատները ընդհանրութեան, աստուածացրած հայրենիքի համար են անում։

Միայն այն հայրենիքը, ազգը բարեբաղդ է, որի որդիք մեռնել գիտեն, բարի սկզբունքների համար, որոնց համար մահը կեանքի սկիզբ, անմահութիւն է։

Մեզանում մահը սուգ է, դժբախտութիւն է, արդարև այդ այդպէս է։ Մենք իրաւունք ունենք լալու մեր մեռելները, որովհետև նրանք խսկապէս մեռնում են.... Այդպէս մեռել են միլիօնաւոր մարդիկ առանց աշխարհին յայտնի լինելու. նրանց գոյութեան համար մի բան, մենք էլ կը մեռնենք և կը թաղվենք դրանց կողքին անյայտութեան մէջ։

Զարմանալի է թէ ինչի են պէտք հարստի կարողութիւնը, երբ այդ մետալի կտորները նրան չեն անմահացնում։

Ինչի են պէտք երիտասարդի եռանդը ու տաք արիւնը երբ նա սառչելու է ոչ թէ դերի վիրաւորված հայրենիքի արիւն և արտասուք սրբելու համար, այլ չուայլութեան և ղեղխութեան անկողնի մէջ։

Եղիշէն դրա համար ասում է. «Մահ ոչ իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ անմահութիւն է»։ Իսկ ես ցանկանալով հայրենիքի համար անմահ հարուստներ և անմահ երիտասարդներ, վերջացնում եմ իմ հրապարակախօսութիւնը Աստուածային խօսքերով «մինչև որ ցորենի հատիկները չը մեռնեն, ոչինչ արդիւնք չեն կարող տալ»։

Ց. Թոխմախեան

*) Կիւրունի գործուածքները ուղարկել է մեծ Գ. Նիկողոսեանը «Մշակի» մեծ խմբագրին։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

В Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ
Цѣна 25 коп.

ԿԱՐԻ և ՁԵՒԻ ԴԱՍԵՐ ամենանոր եղանակով ԳԾԱԳՐՈՒԹԵԱՆ օգնութեամբ: Խեղճ աղջկերանց համար առանձին պայմաններով: Ընդունվում են կանանց և երեխաների համար ԿԱՐԵՐ: Ծախվում են կարերի նոր ձեւեր թղթից շինված, պատրաստվում են մեքենայով ծալեր: Կուկի, Նիկոլայեվսկայա փողոց, տուն № 87:

Մինչև առաջիկայ սեպտեմբեր լոյս կը տեսնի ֆիզիկական, ժողովրդական և քաղաքական ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ հայ ողայց և օրիորդական ուսումնարանների համար: Ցանկացողները կարող են դիմել ուղղակի աշխատասիրողին հետևեալ հասցեով:

Тифлисъ. Армянская Духовная Семинарія Нерсесьянъ. *Учителю А. Теръ-Акопьянцъ.*

ԱՄԱՐԱՆՈՑԻ ՀԱՄԱՐ վերարկուներ 4 ր., ծալվող բազկաթոռներ 2 ր. 50 կ. և մահճակալներ 8 ր., փայտ-աթոռ 4 ր., գամակի 14 ր., բազկաթոռ-մահճակալ 10 րուբլուց, բօկալներ 15 կ., էկստրակտ կաֆէ և կակաօ, հրացաններ, րէվոլվերներ, երեսսրբիչներ, գրիչներ և գրելու պիտոյքներ և այլն. կարելի է գտնել ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ:

10—10

Ի. Մ. ԿՈՒՐՑՈՎ

Պատիւ ունեմ յայտնել պատուելի հասարակութեանը, որ ես ունեմ ՕԴԷՍՍԱՅԻ մէջ ԿԱՄԻՍԵՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ և ընդունում եմ ամեն տեսակ պատուէրներ:

Ծախում եմ նոյնպէս ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՄՈՄԵՐ Օդէսսա, Թիֆլիս, Քութայիս և գորի քաղաքներում: Հասցէն հեռագիրների համար. ОДЕССА, КУРЦОВУ, նամակների համար. ОДЕССА. И. М. Курцову.

2—3 (5)

---

144 Արծրունու գալէրէա 144
ամենաէժան պահեստ
մեբէլի և հայելիների:

Հրատարակութեամբ Ներսէսի Սիմէօնեանց լոյս տեսաւ գերմանացի բժիշկ Շրէբերի „Տնային բժշկական մարմնամարզութեան“ գրքոյկի հայերէն թարգմանութիւնը 45 պատկերով, որոց միջոցաւ կարելի է կատարել առողջապահական բազմատեսակ մարմնամարզական կրթութիւններ ամեն տեղ, ամեն ժամանակ և առանց գործիքի: Նա յարմարցրած է ամեն հասակի արանց և կանանց համար: Գինն է 40 կոպ. Ծախվում է „Կենտրոնական և կովկասեան գրավաճառանոցներում, նոյնպէս և պ. Մ. Վարդանեանցի մօտ.“ Тройцкій пер. типографія Вартанянца, въ Тифлисъ.

ЧАЙ

торговаго дома
„ВАСИЛІЙ КЛИМУШИНЪ“

Оптовая торговля во время Нижегородской ярмарки—въ Маломъ Овощномъ ряду за №№ 2 и 3-мъ и на шоссѣ за №№ 49 и 50-мъ.

Чаи торговаго дома такъ же *можно получать на слѣд. ярмаркахъ:* Урюпинской, Симбирской, Ростовской, Кіевской, Ярмолинской и во всѣхъ украинскихъ; а такъ же *и въ постоянныхъ складахъ и магазинахъ:* С. Петербургѣ, Варшавѣ, Кіевѣ, Харьковѣ, Орлѣ и вовсѣхъ главныхъ городахъ южнаго и западнаго края.

Главная торговля въ Москвѣ, откуда чаи высылаются во всѣ города Россіи развѣшенными на фунты, полуфунты и четверти, за пломбою, съ обозначеніемъ на каждомъ пакетѣ чая вѣса, цѣны и фирмы,—этикетъ фирмы утвержденъ правительствомъ.

Желающія имѣть непосредственныя отношенія благоволятъ адресоваться: *Въ Главную Контору торговаго дома, въ Москвѣ.*

6—10

ՎԱՍԻԼԻ ԿԼԻՄՈՒՇԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ ԹԷՅ ծախվում է քանակութեամբ Նիժեգորոդսկայա տօնավաճառի ժամանակ ՄԱԼԱՅԱ ՕՎՕՇՉՆԱՅԱ գծի վրա № 2 և 3 և խճուղու վրա № 49 և 50:

Առևտրական տան թէյը կարելի է նոյնպէս ստանալ հետևեալ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻ ժամանակ: Ուրիւպինսկի, Սիմբիրսկի, Ռոստովսկի, Կիեվսկի, Եարմոլինսկի և Ուկրայնայի բոլոր տօնավաճառներին: Նոյնպէս և գլխաւոր պահեստների և խանութների մէջ. Ս. Պետերբուրգ, Վարշավա, Կիեվ, Խարկով, Օրեօլ, նոյնպէս հարաւային և արեւմտեան բոլոր գլխաւոր քաղաքների մէջ:

Գլխաւոր գրասենեակը Մոսկվայի մէջ է, որտեղից թէ ուղարկվում է Ռուսաստանի բոլոր քաղաքները կշռած ֆունտերով, կէս ֆունտերով և քառորդ ֆունտերով: Իւրաքանչիւր փաթեթը ունի պլոմբ, նրա վրա նշանակված է թէյի ծանրութիւնը, գինը և ֆիրման: Ֆիրմայի նշանը հաստատված է կառավարութիւնից: Անմիջական յարաբերութիւններ ունենալ ցանկացողները պէտք է դիմեն ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ՏԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՄԷՋ:

6—10

ԱՅՍ 1881 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՅՈՒՆԻՍԻ ՍԿԶԲԻՑ

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ՝

Որ առաջ գտնվում էր Արծրունու գալլերէում, անցաւ Միրիմանեանի խանութները, Գօլովինսկի Պրօսպէկտի վրա, Սուգէրնի Պալատի առջը № № 3, 4 (երբեմն Ջանջուղազեանների խանութը):—Այս 1881 թուականից գրախանութին կից բացվում են՝

Ա. Մի առանձին բաժին ուսումնարական, դիւանական, գրագիտական պիտոյքների, ուր վաճառվում են՝ թղթեր թանաքներ, մատիտներ, տետրակներ, քարտախտակներ, գրատախտակներ, փօստի ծրարներ, հայերէն և ֆրանսերէն մանրագրերով, կարկիններ, նկարչութեան վերաբերեալ պիտոյքներ և այլն և այլն...

Բ. Թիֆլիսում արդէն յայտնի „Մանկական դաստիարակութիւն“ (Дѣтское Воспитаніе) անունով պ. Աքիմեանի ֆիրման ևս անցաւ Կենտրօնական Գրավաճառանոցի ձեռքը, ուր վաճառվում են ամենատեսակ մանկավարժական խաղալիքները ամենայն հասակի մանկանց համար:

Ընդունվում են պատուէրներ նաև արտաքին քաղաքների ուսումնարանական վարչութիւններից ու մասնաւոր անձիքներից: Գները համեմատաբար չափաւոր են: Դրամաւոր պատուէրները կատարվում են անյապաղ:

Արտաքին քաղաքների օրիորդական ուսումնարանների վարչութիւնների գործը թեթևացնելու համար Կենտրօնական Գրավաճառանոցը յանձնառու կը լինի կատարել և այնպիսի պատուէրներ, որոնք իրան գործունէութեան շրջանից դուրս են, այն Ձեռագործին վերաբերեալ ամենատեսակ պիտոյքներ գնել և ուղարկել, բայց միայն ուսումնարանների համար, որոնք իրանից են գրքեր և այլ ուսումնարանական իրեր գնում: Անփող պատուէրներն անկատար են մնում:

Կենտրօնական Գրավաճառանոցում ի միջի այլոց վաճառվում են հետևեալ նոր հրատարակութիւնները՝

Րաֆֆի. Խենթը	1 ր. 20 կ.
— Դաւիթ բէկ	1 ր. 50 կ.
Յովհաննիսեան. Հայը և Հայաստանը օտարների աչքում	„ ր. 30 կ.
Շահազիզեան. Հրապարակախօս ձայն.	2 ր. — կ.
— նոյն փառակազմ	3 ր. — կ.
Այվազեան Գ. Արք. Պատմութիւն խալիֆ. ուսումնարանի.	2 ր. 40 կ.
Աթանասեան. Երևանի նահանգի բուսականութիւնը	„ ր. 50 կ.
Բուսաբանութիւն համառօտ	„ ր. 30 կ.

Անփող պահանջներն անկատար են մնում:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԷԼ (աթոռներ և բազկաթոռներ) ծախվում են մեծ քանակութեամբ և մանր, միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ պահեստում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով. Тифлисъ, Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

32—150

Արդէն ուղարկվեցաւ իւր բաժանորդներին ՐԱՖՖԻԻ „ԽԵՆԹԸ“ անունով վիպասանութիւնը: Նոր գնել ցանկացողներին խնդրում ենք դիմել ՇՈՒՇԻ, կամ ուղղակի հրատարակչին, կամ Մահտեսի-Յակոբեանցի ապարանը: ԲԱԳՈՒ՝ պ. Ալեքսանդր Թարխանեանցին, ԹԱՐՎԷԶ՝ պ. Գրիգոր Բէջանեանցին.

Հրատարակչի հասցէն. Шуша, въ конторѣ Арунянца АБѢЛУ АПРѢСЯНЦУ.

Այրին և որդին Նախիջևանցի հանգուցեալ ԻՒԱՆ ԼԱԶՐԻՉ ԵՂԵԱԶԱՐԵԱՆՑԻ, ՎԱՌՎԱՌԱ և ԱՐՏԵՄ ԵՂԵԱԶԱՐԵԱՆՔ ցաւօք սրտի յայտնելով իւրեանց բարեկամներին և ծանօթներին, առաջինը իւր ամուսնոյ և երկրորդը, իւր հօր Իւան Լազրիչ Եղեազարեանցի ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԱՍԻՆ, խնդրում են մասնակցել յուղարկաւորութեանը և թաղմանը հանգուցելոյն այս ԵՐԵՔ ՇԱԲԹԻ օրը ամսոյս 7-ին առաւօտեան 10 ժամին Միջի փողոցից Դանդուրովի տանից Զգրաշէն հայոց եկեղեցին:

1—1

Մ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆՑԻ ԵՒ ԸՆԿ. ՆՈՐ ՏՊԱՐԱՆԸ

Տեղափոխվեցաւ Գանօվսկայա փողոցից աւելի յարմարաւոր տեղ, այն է՝ ՏՐՕՅԻՑԻ փողոցը № 11. փոստատան ետևի քուչան: Ընդունվում են ամեն լեզուով և ամեն տեսակ պատուէրներ ամենամատչելի գներով:

Նոյն ապարանում ընդունվում են և պատուէրներ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ ՓՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ տպագրութեան համար փայտի և պղնձի վրա:

Խնդրում եմ Վրաստանի և Իմերէթի թեմի ազգային հոգևոր ուսումնարանների վարչութիւններին մինչև առաջիկայ օգոստոսի 1-ը հաղորդել ինձ, եթէ ունեն որ և իցէ առարկայի ուսուցչի կարօտութիւն. իսկ այն անձանց, որոնք ցանկանում են ծառայել յիշեալ ուսումնարաններում, փութօք յայտնել ինձ իրանց ցանկութիւնը բերանացի կամ գրաւոր:

Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

անունով ԵՐՐՈՐԴ և ՉՈՐՐՈՐԴ տարուայ մեր դասագրքերը յանձնուեցան մամուլին և լոյս կը տեսնեն օգոստոսին Այդ դասագրքերը կրում են բոլորովին նոր հոգի և նոր ուղղութիւն.

Յ. Նազարեանց

1—5

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԲՐՕՇԻՒՐՆԵՐ
Ռուսերէն, հայերէն և վրացերէն

Ռուսերէն 30 տեսակից 30 հատը 1 ռ. հայերէն 3 տեսակից 50 հատը 1 ռ. վրացերէն 7 տեսակից 50 հատը 1 ռ. մեր հասցէն. Тифлисъ, Елизаветинская ул. № 71, Аврааму Амирханьянцъ.

12—20 (2)

Дозволено цензурою, Тифлисъ. 6 Іюля 1881 года. Типографія Главнаго Управленія Намѣстника Кавказскаго.